

Magnanimitat i humilitat: dues virtuts rellevants

Alexandr Havard

Escriptor i fundador de l'Institut de Lideratge Virtuós

En els més de deu anys que fa que explico la virtut de la magnanimitat a gent de cultures, idiomes i religions molt diverses veig que ningú queda indiferent. Alguns, en considerar aquesta virtut, canvien completament, altres en canvi surten corrent de la sala de conferències terroritzats davant la grandesa d'aquesta virtut.

Cursa de Ben Cross i Nigel Havers a Carros de Foc (1981).

Què és magnanimitat?

Aristòtil parla d'un concepte de magnanimitat (*megalopsychia*). La magnanimitat aristotèlica és aquella que posseeixen els que menyspreen el món amb la finalitat d'enaltir l'home. És la serenitat davant les vicissituds de la vida, des de la indiferència fins a la deshonra (tret que es mereixi) i el menyspreu per les opinions de la multitud. No és una qüestió d'emprendre coses, sinó d'afrontar-les amb ànim. Més que desenvolupar les nostres habilitats, l'important és conquerir-se a un mateix i dominar l'autonomia i llibertat pròpies. La persona magnànima afirma la seva dignitat humana i domina un món enganyós, el qual menysprea.

EDUCAR EN VIRTUTS ESPECÍFIQUES

La magnanimitat, tal com la presenta Aristòtil, “és una visió que constata la dignitat i la grandesa pròpies; una consciència del valor d’un mateix que advertim en tots els líders. De fet, és aquí on comença el lideratge: sense aquesta consciència de la pròpia dignitat i grandesa no existeixen ni magnanimitat ni lideratge”¹.

Sant Tomàs parla de la magnanimitat com *extensio animi ad magna*, un apetit insaciable per les coses grans. Reprenent les nocions aristotèliques els dona un significat diferent. L’home magnànim no és -com deia el filòsof- el mereixedor de grans coses (grans honors), sinó el mereixedor de fer grans coses.

La magnanimitat és la conquesta de la grandesa. I l’autoconsciència de la pròpia grandesa, la que se’ns ha donat, que porta a l’acció. Com he explicat en un altre lloc, “per al veritable líder, l’acció sempre neix de l’autoconsciència. No es tracta mai d’un mer activisme, i mai degenera en una addicció al treball. Els líders sempre emprenen accions, però mai fan

L’home magnànim no és -com deia Aristòtil- el mereixedor de grans coses (grans honors), sinó el mereixedor de fer grans coses.

les coses només per fer-les; la seva acció és sempre una extensió del seu ser, una conseqüència de contemplar la seva pròpia dignitat i la seva grandesa. Els que no són líders actuen exclusivament per aconseguir els objectius establerts i, sovint, per escapar de si mateixos i, d’alguna manera, omplir el buit de la seva vida interior. L’excel·lència personal és el propòsit de la magnanimitat: el projecte més ambiciós no té cap sentit si el seu màxim objectiu és qualsevol altra cosa que no sigui el desenvolupament de la virtut, el caràcter i l’excel·lència personal de tots els que tenen a veure amb això”².

La magnanimitat mou a l’acció perquè està fundada en l’esperança. Al seu torn, aquesta virtut estimula l’esperança, ennoblint-la i fent-la atractiva i embriagadora.

La famosa pel·lícula de “Carros de foc” recorda el que li va succeir a Eric Liddell, medalla d’or en els 400 metres en els Jocs Olímpics de 1924. Va ser tombat per un contrincant al començament de la cursa, en aixecar-se va veure que estava a vint metres de distància del pilot. No es va desesperar, es va llançar cap endavant i després d’atrapar-los va entrar primer a la meta. En creuar la cinta es va tirar a terra triomfant i esgotat. L’esperança és un entusiasme alegre. Eric Liddell, home de fortes conviccions religioses, va expressar en part la qualitat aventurera de l’esperança quan va dir: «Quan corro sento el Seu plaer».

La magnanimitat és com “l’esperança natural”; un ideal imbuït de confiança en l’home que és diferent que “l’esperança teologal”. La magnanimitat és una virtut natural que l’home és capaç d’adquirir i desenvolupar gràcies als propis esforços. Contrasta amb l’esperança sobrenatural, que és una virtut infosa per Déu en l’ànima i que, al costat de la fe i la caritat, constitueix una de les tres virtuts teologals. Els teòlegs cristians medievals, anteriors a sant Tomàs, no feien tal distinció. El que ells anomenaven magnanimitat era en realitat la virtut sobrenatural de l’esperança. Per a ells, algú era magnànim si era conscient de la seva pròpia misèria i buscava solament en Déu el poder per sobreposar-se al món³.

Sant Tomàs recupera aquesta virtut tan necessària. Una virtut que fa confiar a l’home en l’home. Per al d’Aquino “el cristià magnànim ho espera tot de si mateix com si Déu no existís (magnanimitat), i ho espera tot de Déu com si ell no pogués fer res per si mateix (esperança com a virtut teologal). Es comporta com un adult en el pla terrenal, i com un nen en el sobrenatural. No obstant això, aquesta infància sobrenatural no és passiva: l’esperança sobrenatural, igual que l’esperança humana, no evita la dificultat; més aviat al contrari: neix de l’ànima, dirigint-la cap a la conquesta del bé. Existeix només una psicologia de l’esperança. En el líder que viu la seva fe cristiana, la magnanimitat i l’esperança teologal es complementen mútuament a la perfecció⁴.”

M’agrada parlar d’Aleksandr Solzhenitsyn⁵ –l’escriptor rus que va rebre el premi Nobel de literatura– com a exemple d’esperança humana enfortida per la virtut teologal. Va sofrir dècades de persecució per part d’un règim totalitari que volia acabar amb ell. Després va dedicar la seva vida i la seva obra a commemorar els milions de persones que moriren sota aquest règim.

En aquest temps de persecució
 escrivia: «Que senzill és viure amb
 tu, Senyor! Que senzill és creure en
 tu! Quan la meva ment camina
 buscant, quan flaqueja
 desconcertada; quan el més

*La magnanimitat és una virtut
 natural que l’home és capaç
 d’adquirir i desenvolupar gràcies als
 propis esforços.*

intel·ligent de nosaltres no és capaç de veure més enllà d’aquesta mateixa
 nit, sense saber què farà demà, Tu m’envies la claredat de saber que
 existeixes i cuidaràs perquè no es tanquin tots els camins de la bondat»⁶.
 Solzhenitsyn confiava plenament tant en si mateix com en Déu. Confiava en
 la seva pròpia capacitat d’acció i en l’ajuda d’Ell.

Una falsa humilitat ha tallat, al llarg del temps, les ales de la gallardia de molts cristians; no obstant això “la magnanimitat i la humilitat van de la mà: particularment en les empreses humanes, l’home té el dret i el deure de confiar en si mateix (magnanimitat) sense perdre de vista el fet que les

EDUCAR EN VIRTUTS ESPECÍFIQUES

capacitats humanes en les quals confia provenen de Déu (humilitat). L'impuls magnànim d'embarcar-se en grans empreses hauria d'estar sempre unit al despreniment que sorgeix de la humilitat i que ens permet veure Déu en totes les coses. L'exaltació de l'home sempre ha d'anar acompanyada d'un abaixament davant Déu⁷.

Escrivia Solzhenitsyn: «Quan lluitava contra el règim comunista vaig comprendre que no era jo qui lluitava, que jo no soc més que un insecte, que enmig d'aquesta lluita jo no era més que una eina a les mans d'Un altre»⁸. Solzhenitsyn es veia a si mateix com un gran instrument en mans de Déu, adonant-se que era només -i ni més ni menys- que això. La humilitat no porta a negar la pròpia força i grandesa, sinó a atribuir-les a la bondat de Déu.

Molts cristians creuen en Déu, però pocs creuen en si mateixos, en els seus talents i en les seves capacitats (...) Per tant, no pot sorprendre'ns el fet que avui dia el món occidental poques vegades prengui els seus líders polítics d'entre els cristians creients. Els líders més influents dels últims tres-cents anys no han estat cristians, i no és perquè aquests hagin estat exclosos de la vida social, sinó perquè hi ha molts cristians que se'n retiren voluntàriament. És el cas més sorprenent d'auto-castració per part de tota una comunitat en la història de la humanitat⁹.

En aquest sentit, Chesterton admirava Joana d'Arc. Deia d'ella: «Joana d'Arc no estava en cap cruïlla, bé per rebutjar tots els camins, com Tolstoi,

Els líders més influents dels últims tres-cents anys no han estat cristians, i no és perquè aquests hagin estat exclosos de la vida social, sinó perquè hi ha molts cristians que se'n retiren voluntàriament.

o per acceptar-los tots, com Nietzsche. Ella va triar un camí i va caminar-hi com un llamp [...]. Tolstoi només elogiava el pagès, però ella era el pagès. Nietzsche només elogiava el guerrer, però ella era el guerrer. Ella va derrotar tots dos amb els seus propis ideals antagonistes; ella era més amable

que un i més violenta que l'altre. No obstant això, ella va ser una persona perfectament pràctica que va fer alguna cosa, mentre que els altres eren mers especuladors que no van fer res»¹⁰. Joana coneixia la grandesa de la seva missió; solia dir amb gran satisfacció: «He nascut per a això!». També és coneguda la seva frase: «Ajuda't a tu mateix i Déu t'ajudarà». Confiava plenament en Déu i en si mateixa. La societat moderna necessita homes i dones que creguin en l'home.

El cristià ha de ser conscient dels seus defectes; això sembla que és clar per a la tradició cristiana, però no és prou. A més, no ha de tenir por de reconèixer també els seus talents i comptar-hi.

Els clàssics parlen de les virtuts cardinals: la prudència, la justícia, la fortalesa i la templança. Són les «virtuts bàsiques», la qual cosa no significa que siguin les més importants. La magnanimitat no es troba entre elles, però Aristòtil l'anomenava «l'ornament de les virtuts», perquè fa que la resta de les virtuts aconseguixin la perfecció. En aquest sentit és superior a les virtuts cardinals, i en la pràctica els inspira un vigor nou i una nova passió.

La magnanimitat fa que es busqui en cada virtut, no sols el bé que li és específic, sinó la grandesa de la pròpia virtut i la perfecció que s'aconsegueix a través d'ella. Així mateix, en escapar del vici, el magnànim no fuig només del mal, sinó de la disminució de la talla moral, del declivi i de la degeneració.

Magnanimitat amb humilitat

Com hem apuntat a dalt, la magnanimitat té un complement necessari: la humilitat. «Al mateix temps que la magnanimitat reafirma la nostra dignitat i la nostra grandesa personals, la humilitat reafirma la dignitat i la grandesa dels altres. El lideratge implica tirar més que empènyer, ensenyar més que ordenar i inspirar més que reprendre. D'aquesta manera, en el lideratge es tracta menys de demostrar el poder que de donar poder a uns

EDUCAR EN VIRTUTS ESPECÍFIQUES

altres. Practicar la humilitat significa descobrir la grandesa que hi ha en uns altres i donar-los la capacitat de posar en pràctica el seu potencial humà. En aquest sentit, els líders són sempre professors i pares o mares. La humilitat, que és la segona virtut pròpia dels líders, és l'hàbit de servir els altres. Els «seguidors» d'un líder són la gent a la qual ell serveix¹¹.

Com succeïa amb la magnanimitat, la humilitat també aixeca passions en l'ànima generosa i infon terror en els cors egoistes. Però d'aquesta virtut encara resulta més difícil parlar-ne que de la magnanimitat. Molts volen ser grans, però són pocs els que volen sentir parlar de servei. Però no arribarà a ser gran qui no estigui preparat per servir. El servei, precisament, ens engrandeix l'ànima.

«La grandesa personal per a qualsevol líder es mesura per la seva eficàcia a posar en escena la grandesa d'aquells als qui dirigeix»¹² –deia John Wooden, un dels entrenadors de bàsquet més famosos als Estats Units (va guanyar deu campionats nacionals en un període de dotze anys).

La magnanimitat exclou la supèrbia, que impulsa a negar la importància d'uns altres per delectar-nos en la nostra. «La mentida i el mal de l'egoisme no consisteixen en el fet que l'egoista tingui una opinió massa bona de si mateix, o en el fet que es cregui que és il·limitadament important o tingui una dignitat il·limitada –diu el filòsof rus Vladimir Soloviev–. En això té raó [...]. Tots posseïm un significat i una dignitat absoluts i no sabem valorar-nos prou [...]. La mentida fonamental i el mal de l'egoisme no estan en aquesta autoconsciència absoluta i en aquesta autoconsideració del subjecte; no estan a haver-se atorgat a un mateix per dret una importància incondicional, sinó més aviat a haver negat injustament la importància dels altres; no estan a reconèixer-se a si mateix com el centre de la vida, sinó més aviat a haver relegat els altres al marge de l'existència i atribuir-los només un valor relatiu i superficial»¹³.

M'agrada explicar la història d'un gran empresari que mostra molt bé el que estic dient. Es tracta de François Michelin. “Tenia 28 anys quan va

La mentida fonamental i el mal de l'egoisme estan en haver negat injustament la importància dels altres; no estan a reconèixer-se a si mateix com el centre de la vida, sinó més aviat a haver relegat els altres al marge de l'existència i atribuir-los només un valor relatiu i superficial.

prendre el comandament de l'empresa de pneumàtics Michelin en 1954, i des de llavors ha ocupat el despatx d'Edouard Michelin, el seu avi i fundador de l'empresa. És un espai petit conegut per la seva senzillesa. Un dia, un treballador que estava a punt de jubilar-se va visitar François per acomiadar-se. El treballador recordava que, quan ell tenia setze anys, el seu treball en l'empresa era el de repartir el correu. Un

dia li van demanar que portés personalment una carta a l'avi de François, Edouard, així que el jovenet de setze anys va trucar a la porta del seu despatx i la veu d'Edouard es va sentir des de l'altre costat de la porta: «Si us plau, entri i assegui's, *monsieur*». Aquesta mostra de respecte per part del cap va tenir un gran impacte en el jove treballador. Les paraules d'Edouard i la seva conducta van romandre gravades en el cor de l'empleat des d'aquell dia. El fundador de l'empresa havia demostrat un profund respecte pels altres, fos quina fos la seva posició en la vida. François Michelin ha heretat aquesta tradició. És conscient que *monsieur* és una contracció de *mon seigneur* (el meu senyor), i implica reconèixer a aquest ésser humà únic que posseeix part de la veritat que jo no tinc. (...)

Servir els altres és ser gran. I la manera més excel·lent de servir els altres és ajudar-los al fet que es manifesti la seva pròpia grandesa.

Al gener de 2010 vaig visitar a François Michelin en les oficines centrals que té l'empresa a Clarmont, en el centre de França. L'entrevista va durar dues hores i mitja, durant les quals ell va respondre a tres trucades de telèfon importants. Aquestes, segons vaig saber després, tenien a veure amb una campanya de calúmnies que havien aixecat contra ell en els mitjans de comunicació. Això degué haver estat molt desagradable per a ell, i tanmateix a François no semblava pertorbar-lo ni distreure'l en absolut. Estava completament concentrat en la nostra conversa. Tornava somrient, disculpant-se, em mirava directament als ulls i reprenia el diàleg on l'havíem deixat. Un és capaç d'observar en François Michelin l'autodomini, la serenitat i, per sobre de tot, el respecte pels altres, per cada persona única i irremplaçable, així com un gran desig de servir¹⁴.

És el cristianisme el que dona a conèixer al món aquest ideal d'humilitat –de servei-. Fins llavors, la humilitat era feblesa. Jesucrist eleva aquesta actitud a *modus vivendi*: «El Fill de l'home no ha vingut a ser servit, sinó a servir» (Mc 10, 45); «Jo estic enmig de vosaltres com qui serveix» (Lc 22, 27). I relaciona definitivament magnanimitat i humilitat: «Qui entre vosaltres vulgui arribar a ser gran, que sigui el vostre servidor» (Mt 20, 26).

La teologia trinitària ens parla també d'aquesta relació. Dins de la Trinitat cada membre és un model perfecte d'humilitat. Cada Persona divina existeix solament per a les altres dues. En Déu, ser una Persona vol dir ser un «regal» per als altres, i igual ocorre en el cas de l'home. Sense aquesta humilitat és impossible realitzar-se com a persona¹⁵.

Servir els altres és ser gran. I la manera més excel·lent de servir els altres és ajudar-los al fet que es manifesti la seva pròpia grandesa. Això és també veritat en els equips d'empresa. Crist va servir els seus deixebles

EDUCAR EN VIRTUTS ESPECÍFIQUES

ensenyant-los contínuament, corregint-los i desafiant-los. Els va servir fent que brillés la grandesa personal de cadascun; i Ell, al seu torn, va ser d'aquesta manera el més gran de la història de la humanitat.

“La humilitat fraterna és un dels fruits de l'amor veritable. Estimem les persones de veritat quan les ajudem a créixer com a éssers humans, com a persones, com a fills de Déu; quan les ajudem a complir amb el manament de Déu de «sigueu perfectes com el vostre Pare celestial és perfecte». La perfecció, l'excel·lència i la santedat són tots sinònims de grandesa» (Mt 5, 48)¹⁶.

¹ Havard, A., *La dieta interior*, Madrid: Palabra, 2012, pp. 12s. En aquest llibre desenvolupo més àmpliament aquestes idees, juntament amb altres.

² *Ibid*, p. 14.

³ Cfr. R. A. Gauthier, *Magnanimité: l'idéal de grandeur dans la philosophie païenne et dans la théologie chrétienne*. Paris: Vrin, 1951.

⁴ A. Havard, *La dieta interior*, p. 15.

⁵ Sobre A. Solzhenitsyn, vegeu A. Havard, *Liderazgo Virtuoso*. Madrid: Palabra, 2017. Part I, cap. 1.

⁶ A. Solzhenitsyn, *Krokhotki (1958-1963)*. Moskva: EKSMO, 2010.

⁷ A. Havard, *La dieta interior*, p. 16.

⁸ Ogoniok 1998/4559/24-52-53.

⁹ A. Havard, *La dieta interior*, p. 17.

¹⁰ G.K. Chesterton, *Orthodoxy*, Capítol III, *The Suicide of Thought* (Traducció pròpia).

¹¹ A. Havard, *La dieta interior*, p. 23.

¹² J. Wooden y S. Jamison, *Wooden on Leadership*. New York: McGraw-Hill, 2007, p. 179 (Traducció pròpia).

¹³ V. Soloviev, *The Meaning of Love*. Great Barrington, USA: SteinerBooks, 1985, 2-III. (Traducció pròpia).

¹⁴ A. Havard, *La dieta interior*, p. 24.

¹⁵ Cfr. Joan Pau II, Carta apostòlica *Mulieris Dignitatem*, 15.08.1988, n. 7.

¹⁶ A. Havard, *La dieta interior*, p. 26.